Rekenkamer Borger-Odoorn

Aan de gemeenteraad van Borger-Odoorn
Hoofdstraat 50
7875 AD EXLOO

Ons kenmerk
RK.. 13-05-2025
Behandeld door
W. Medendorp
Doorkiesnummer
14 0591
Bijlage
7

Datum
13 mei 2025

Onderwerp
Onderzoek Energiebesparingsplicht en Informatieplicht Energiebesparing

Geachte raadsleden,

Bij deze bieden wij u graag het onderzoek "Energiebesparingsplicht en Informatieplicht Energiebesparing" in de gemeente Borger-Odoorn aan. Dit doen wij deze keer in de vorm van een rekenkamerbrief. De brief geeft de situatie rondom de energiebesparingsplicht weer in de gemeente Borger-Odoorn, presenteert conclusies en biedt vervolgens aanbevelingen voor zowel het gemeentebestuur als de raad.

Het onderzoek dat deze brief presenteert is gebaseerd op het Doe-Mee-onderzoek Energiebesparingsplicht en Informatieplicht Energiebesparing. Het onderzoek werd uitgevoerd door 109 rekenkamers, waaronder de Rekenkamer Borger-Odoorn, onder leiding van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers (NVVR), en is uitgevoerd door Ecorys. De landelijke rapportage is onlangs gepubliceerd en breed besproken in de media, waaronder artikelen in het Financieele Dagblad, NOS en gespecialiseerde vakbladen.

Dit onderzoek biedt inzicht in hoe gemeenten, provincies en omgevingsdiensten toezicht houden en handhaven op de energiebesparings- en informatieplicht. Het landelijke rapport laat zien dat veel bedrijven niet voldoen aan de verplichtingen en dat de gestelde energiebesparingsdoelen van het Rijk waarschijnlijk niet worden gehaald.
In de bijlagen vindt u de resultaten van het DoeMee-onderzoek, zowel landelijk, als voor de gemeente en omgevingsdienst.

We lichten eerst het onderzoek in het algemeen toe, inclusief doel- en vraagstelling en de opzet van het onderzoek. De brief eindigt met de conclusies en aanbevelingen die de Rekenkamer formuleert op basis van de bevindingen.

Algemene introductie
Wat is de energiebesparingsplicht, wat is de informatieplicht energiebesparing; wat is de rol van de volksvertegenwoordiging?

- Energiebesparingsplicht: bedrijven en instellingen die jaarlijks meer dan 50.000 kWh stroom of

25.000 m3 aardgas gebruiken, zijn verplicht energiebesparende maatregelen te nemen. Het gaat hierbij specifiek om investeringen die zij binnen vijf jaar kunnen terugverdienen.
- Informatieplicht energiebesparing: bedrijven en instellingen zijn verplicht eens in de 4 jaar actief informatie te verstrekken aan hun omgevingsdienst over de energiebesparende maatregelen die zij hebben genomen. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) beheert het digitale loket waarmee bedrijven dit aan hun omgevingsdienst laten weten. Het is de omgevingsdienst die het toezicht op de energiebesparingsplicht en de informatieplicht energiebesparing uitvoert in opdracht van het bevoegd gezag.

Waarom is dit een relevant thema?
Kort samengevat: Wat je bespaart hoef je niet op te wekken en drukt niet op het stroomnet. Door netcongestie kunnen nieuwe huizen en bedrijven soms niet aangesloten worden op het stroomnet. Bovendien ontstaat regelmatig politieke discussie over de locatiekeuzes voor windmolens en zonneparken. Ook zijn er hoge kosten gemoeid met het verzwaren van het stroomnet en de transitie naar gasloos. Dit maakt het besparen van energie een uiterst belangrijk onderwerp binnen de energietransitie.
De energiebesparingsplicht (in combinatie met de informatieplicht energiebesparing) is een bestaand instrument om bedrijven en instellingen hierin hun rol te laten nemen.

Met de controle en handhaving van de energiebesparingsplicht hebben gemeenteraad en staten een knop in handen om mee te sturen: zij kunnen de omgevingsdienst daartoe in staat stellen.

Wat is onderzocht en hoe?
De hoofdvraag van het onderzoek luidde: "Welke inspanningen plegen gemeenten en provincies bij het toezicht en de handhaving van de energiebesparingsplicht en de informatieplicht energiebesparing en wat zijn daarvan de resultaten?"
Het onderzoek is uitgevoerd door middel van enquêtes, aangevuld met desk-study en focusgroepen. Bij de rol van gemeenten is gekeken naar sturing, handhaving en toezicht. Bij de rol van omgevingsdiensten is gekeken naar de informatiepositie, toezicht en handhaving. De omgevingsdiensten leverden informatie over resultaten van de inspanningen, maatregelen en de gerealiseerde energiebesparing.

Conclusies
De uitkomsten van het onderzoek, zowel voor Borger-Odoorn als landelijk, zijn opgenomen in de bijlage. Op basis van de uitkomsten voor Borger-Odoorn trekt de rekenkamer de volgende conclusies:

1. *De rollen en taken van de gemeente, provincie en omgevingsdienst met betrekking tot toezicht op en handhaving van de energiebesparings- en informatieplicht zijn duidelijk vastgelegd.*

De rollen en taken van gemeenten, provincies en omgevingsdienst met betrekking tot het toezicht op de energiebesparings- en informatieplicht zijn op dit moment helder.

De opdracht op toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht aan de omgevingsdienst is in de begroting van de gemeente opgenomen, in de vorm van een extra opdracht aan de omgevingsdienst. Deze opdracht is tevens verwerkt in de begroting en het jaarprogramma van de RUD Drenthe.

De taak is volledig belegd bij de omgevingsdienst, de gemeente geeft hier zelf geen andere invulling aan. Dit komt overeen met 68% van alle onderzochte gemeenten.

2. Structurele sturing vanuit de gemeente ontbreekt.
De gemeente ontvangt periodiek informatie vanuit de omgevingsdienst, maar er zijn geen afspraken gemaakt over de inhoud hiervan. Daarnaast zijn er geen KPI's afgesproken met omgevingsdiensten over de monitorings- en verantwoordingsinformatie, in tegenstelling tot bij 61% van de andere onderzochte gemeenten.

3. De informatiepositie van omgevingsdienst is beperkt
Wanneer bedrijven hun informatieplicht niet nakomen, leidt dit tot een onvolledig overzicht, omdat de ontbrekende gegevens niet op andere manieren kunnen worden verkregen. Dit komt doordat het gas- en elektriciteitsverbruik van bedrijven, om privacy redenen, niet openbaar beschikbaar is. Bij veel andere omgevingsdiensten speelt dit ook, hoewel 26% wel aangeeft volledig zicht te hebben.

4. De gerealiseerde energiebesparing is beperkt, en kost nog een geruime tijd
De omgevingsdienst heeft indicatief zicht op gerealiseerde energiebesparing (2022: 207 kWh, 2023: 63.000 kWh). In Borger-Odoorn zijn een aantal bedrijven gecontroleerd (2022: 6, 2023: 14) en wordt energiebesparing gerealiseerd, maar de voortgang blijft afhankelijk van gerichte handhaving en toezicht, wat tijd en middelen vergt (nog 5-10 jaar voor volledige controle).

5. De omgevingsdienst is terughoudend met opleggen van sancties.
In tegenstelling tot andere omgevingsdiensten zijn bij bedrijven in Borger-Odoorn geen hersteltermijnen of sancties opgelegd, wat de handhavingskracht mogelijk beperkt. Dit terwijl er wel een aantal overtredingen zijn vastgesteld (2022: 23, 2023: 7).

6. De betrokkenheid van de gemeenteraad met betrekking tot energiebesparingsplicht is beperkt.
De gemeenteraad heeft tot op heden geen vragen gesteld over de uitvoering van toezicht en handhaving of de bereikte resultaten, wat wijst op een beperkte betrokkenheid bij dit , onderwerp.

Aanbevelingen
1. Geef het college opdracht om duidelijke afspraken te maken over monitoring en sturing.
Wij adviseren om het college opdracht te geven om met de omgevingsdienst heldere afspraken te maken over monitoring en verantwoording met betrekking tot de energiebesparings- en informatieplicht. Dit omvat het vastleggen van concrete KPI's, zoals bijvoorbeeld het aantal uitgevoerde controles, geconstateerde overtredingen en de gerealiseerde energiebesparing.

2. Geef het college opdracht om jaarlijks een voortgangsrapportage te verstrekken.
Wij adviseren om het college op te dragen jaarlijks te rapporteren over de voortgang en resultaten van toezicht en handhaving op de energiebesparings- en informatieplicht. Deze rapportage dient de raad inzicht te geven in de onder de eerste aanbeveling voorgestelde KPI's. Dit kan ook de betrokkenheid van de gemeenteraad bij dit onderwerp vergroten.

3. Geef het college de opdracht om te onderzoeken of het verbeteren van de informatiepositie mogelijk is.
Wij adviseren de raad om het college op te dragen stappen te zetten om de informatiepositie over bedrijven die niet aan hun verplichtingen voldoen te verbeteren. Dit kan door in overleg te gaan met de omgevingsdienst en andere betrokken partijen, en door actief te pleiten voor landelijke oplossingen voor privacy-gerelateerde knelpunten.

4. *Geef het college opdracht om met de omgevingsdienst in gesprek te gaan over actiever handhavingsbeleid.*
Wij adviseren om het college opdracht te geven de omgevingsdienst aan te sturen op actiever handhaven van de energiebesparingsplicht, onder andere door het opleggen van hersteltermijnen en sancties aan bedrijven die niet voldoen. Daarnaast adviseren wij om het college jaarlijks aan de raad te laten rapporteren over het aantal opgelegde sancties en de naleving door bedrijven.

Nawoord naar aanleiding van bestuurlijke reactie
In de bestuurlijke reactie geeft het college aan de aanbevelingen niet over te nemen, met name vanwege werkdruk en andere prioriteiten. De prioritering van activiteiten is vanzelfsprekend een verantwoordelijkheid van het college en de raad.
De Rekenkamer wijst er op dat de energiebesparingsplicht een belangrijk instrument is binnen de energietransitie en de realisatie van klimaatdoelstellingen. Zo zou deze verplichting verantwoordelijk zijn voor ongeveer een derde van de landelijk beoogde energiebesparing (zie ook bijlage 6: *Energiebesparingsplicht 2008-2023: Hoge ambities, onbekend resultaat*). Er is niet onderzocht welke besparing in gemeente Borger-Odoorn gerealiseerd kan worden.
Het ontbreken van voldoende inzicht en handhaving kan ertoe leiden dat besparingen niet worden gerealiseerd.

Tot slot, de Rekenkamer biedt u aan om deze rekenkamerbrief toe te lichten en uw vragen te beantwoorden. Ook kunt u uw technische vragen voorafgaand hieraan schriftelijk of mondeling stellen aan de rekenkamer.

Met vriendelijke groet,
Namens de Rekenkamer Borger-Odoorn,

Y. van Slooten
voorzitter